

**CARTA DE CASTELAO
A JAIME CORTESÃO,
ALBERTO MOURA PINTO
E JAIME DE MORAIS,
11 DE DECEMBRO DE 1944**

Belgrano 2605
Buenos Aires

11 de decembro de 1944

Meus queridos amigos Cortesao, Moura Pinto e Moraes:

Envíolles unha copia da acta de constitución do Consello de Galiza, que xa viña funcionando dende fai tempo, pero que aínda agora xurdeu á luz. A fórmula político-xurídica —chamémolle así—, obedece ao propósito de eliminar ou descalificar calisquera oposición que se erguera contra nós ao darmos os primeiros pasos; pero outra é e outra será a base moral i efectiva do Consello, que será reorganizado en canto coñezamos a aitude dos demais deputados galegos. Esa base fórmana os moitísimos miles de emigrados galegos de Bos-Aires, Habana, Nova York, Montevideo e Caracas, que xa nos outorgaron a súa confianza; mais toda esa forza de pouco valería se non contáramos coa fiuza do povo que vive alá, ou mellor dito, se o povo non contara connosco. Afortunadamente os undergrounds do republicanismo democrático en Galiza están agrupados ao redor dos galeguistas, e podo asegurarlles a Vostedes que hoxe Galiza é un dos puntos mellor preparados de toda Hespaña. Pois ben; o povo galego confía en nós, e a Delegación con que contamos alí é quen dirixe o movemento contra Franco e a Falanxe. Políticamente os galegos podemos equipararnos aos vascos e cataláns e as tres forzas reunidas en Galeuzca representan a enerxía frénica do republicanismo hespañol. Galeuzca ofrece tres unidades concordes e dispostas a integraren unha concordia xeral hespañola, que si non está xa formada é porque os centralistas viven no máis terrible desbaraxuste. Permítanme Vostedes que non me conteña ao eisaminar a situación dos republicáns no eisilio. Eles perderon dúas Repúblicas e parez que se dispoñen a perder a terceira. Coidan que a dictadura franquista é un simple aicidente, unha interinidade, un entreparéntesis antre un mesmo período legal, de modo que a vida hespañola volverá a ser o que foi e que ao derrubarse a dictadura volverán a gobernar os mesmos homes que gobernaron. A min dame mágoa comprobar que as ilusións dos «repúblicos» desterrados coinciden coas ilusións dos carcamáns da monarquía alfonsina cando éstos agardaban o derrubamento de Primo de Rivera. Eu penso que si Primo de Rivera trouxo a República e os políticos monárquicos ficaron cesantes, tamén pode ocorrer que Franco cause a morte civil de todos cantos gobernaron a República do 31 e que o evidente estado preconstituente en que vivimos produza unha nova estrutura xurídica na

que os povos sexan os verdadeiros suxectos do dereito político. A gran novidade que eu quero comunicarlles é que en Hespaña funciona dende o mes de outono unha entidade fortísima, «Alianza Nacional de Fuerzas Democráticas, preparada e disposta para subir ao Poder, c-un programa moi sensato e cheo de previsións encol do desbaraxuste revolucionario que alí xurdiría en canto caese Franco. Esta «Alianza» foi acordada pol-o Partido Republicano, o Partido Socialista Obreiro, a UGT e a CNT. Non contan para nada coas forzas do eisilio, porque entenden que non son necesarias e aínda que o fosen non chegarían a tempo. Vexan agora Vostedes o contraste que ofrece a «Junta Española de Liberación» creada en México, que acorda xuntar as Cortes alí, e, cando as axencias periodísticas abrouxaron ao mundo con esa noticia, resulta que non eisistía un acordo previo das representacións calificadas e o mesmo Negrín se vé obrigado a protestar. Teñan Vostedes idea d-esta lixeireza ao decirlles que as Cortes convocáronse para o día 10 de xaneiro e que aínda hoxe é o día en que os deputados non recibimos a convocatoria e ñoramos oficialmente o que haxa de certo nas noticias que corren. O caos no eisilio é perfecto e, a decir verdade, non anuncia ningún enxendo de salvación. Ante todo esto, e moito máis que non conto, os vascos, cataláns e galegos tomamos medidas de saúde, puxémonos en contaito cos nosos povos, fura-mos os tímpanos de quen haberá de rexir a futura paz, e tal vez trunfemos. Pois ben, amigos benqueridos; este Consello de Galiza, que eu presido, non será unha anécdota máis, e sendo Vostedes e nós fillos desterrados d-unha mesma nacionalidade, quixera que nos entendéramos e chegáramos a un acordo trascendental, porque non sería cordo desprezar unha oportunidade que cicáis sexa única.

Xa está escrito e aprobado un novo pacto de Galeuzca, que firmarán os tres presidentes: Pi i Sunyer, Aguirre e máis eu. Vostedes verán a cordialidade con que intentamos convencer aos demáis demócratas hespañoes, que agora nos acusan de separatistas porque non queremos someternos á política de remolque. Verdade é que o separatismo foi decote un espantallo que os centralistas colocan no lindeiro das súas ideas; pero a verdade máis verdadeira é que a nosa Hespaña non cabe no reducido marco da d-eles. Galeuzca funciona en tres puntos estratéxicos, axeitados para o fin conxunto que perseguimos, e os tres focos converxen en Hespaña —cousa que, agás os comunistas, non fan os demáis, por creeren que eles son a única Hespaña—. O Londres-Cataluña, o Nova York-Euzcadi e o Bos Aires-Galiza loitamos co centralismo cerril dos tempos pasados, agora diñamente

reverdecido no México-Madrid; pero entendemos que a concordia produciráse, e para chegar a ela xa demos nós os primeiros pasos, ofrecendo o noso concurso, como árbitros, se fose necesario, a fin de intervir no caos que hoxe existe. A falla de asideiro legal en que nos atopamos os galegos, por carecer de antecedentes gubernamentais, está d-abondo superada pol-as realidades que nos asisten, pol-a enerxía que desplegamos; pero ninguén pode negar a existencia legal do Goberno vasco e do Goberno catalán. Estas tres realidades, con base popular nos tres países, siñifican hoxe moitísimo máis que os Partidos esnaquizados que no exilio pretenden ter obxeto e fin en vez de contentárense c-unha representación simbólica. Pois ben; os galegos creemos que a nosa Terra é a clave de calisquera situación, e, cicáis por un deliro de grandeza, intentamos borrar en poucos meses os cinco séculos de escravitude que pesaron sobor de Galiza. Eso que se chama flema británica é virtude ordinaria en Galiza, que somentes nos sirveu para preservar os atributos espirituales da nación; pero en canto a vontade de ser desperte en Galiza — cousa que fatalmente ocurrirá co exercicio da liberdade ou coa simple seguridade de acadala— entón a nosa Terra influirá decisivamente na política de Hespaña. Velahí cómo nas nosas ilusións renasce o amor a Portugal e o anxeio vivísimo de que voltemos a ser o que xa fomos. Quixéramos ser nós, como irmáns de Vostedes, os que abriaran os ollos de Hespaña á realidade peninsular. Entendo, pois, que debemos vernos axiña, porque as dictaduras que ambos sufrimos poden desplomarse e caeren ao mesmo tempo. Non creo que sexa cousa de días nin tal vez de meses a caída de Franco e Oliveira Salazar; pero a medida que Europa entre na nova face social-democrática non hai dúbida de que as dictaduras de Hespaña e Portugal entrarán na agonía. Dende agora mesmo xa se move a nosa hora sen que sexa lícito perder un minuto. A ninguén se lle pode ocorrer que perduren as dictaduras, pero tamén é certo que sen unha orgaización máis acabada non se pode pensar en mudanzas políticas que aseguren a paz que todos arelamos. Entendo que sería loucura que Vostedes e nós seguirmos illados e desprovistos de plans para o futuro próisimo. I eu píddolles encarecidamente que vexan a maneira de que eu poida entrar no Brazil ou que Vostedes poidan sair para que nos xuntemos. Non podería ser que eu me achegase pol-o Uruguay á fronteira portuguesa e que nos citáramos en algún punto do país veciño? Eu estou disposto a ir a onde vostedes me digan. Teño fame e sede de velos. Persoalmente lles diría o que non sería cordo entregar a unha carta, aínda que seipa que chegará ás súas mans.

Esqueciame decirlles que alá na Franza hai portugueses que se puxeron á fala cos cataláns; sei algo de Dominguez dos Santos e dos nosos amigos carabineiros...

Onte mandeille, certificados, dous exemplares do meu libro, para Moura Pinto e Moraes. A vida de traballo que levo, coas horas tan curtas para dar abasto ao moito que debo de facer, ten a culpa dos meus retrasos. Perdóenme. Xa sei que Cortesao foi operado felizmente da súa apendicitis, e doulle por elo o meu parabén. Aquel mariñeiro que Vostedes obsequiaron con tanto agarimo é un probe home, que pasou moitas desventuras n-este mundo. Moitas gracias lles dou a Todos vostedes. E dou remate a esta carta porque o que a vai levar chegará dentro de poucos minutos. Póñanme aos pés das súas donas e fillas, ás que a miña muller envia abrazos afervoados. E Vostedes reciban moitas apertas do seu bó amigo

Castelao